

Grafik Tasarım Müzeleri ve Sanat/Tasarım Alanına Katkıları

Graphic Design Museums And Their Contributions To The Art/Design Field

Serap Buyurgan¹ ORCID: 0000-0001-8858-2161, Ahmet Yiğit Yamak² ORCID: 0009-0009-6368-8475

1 Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, Ankara, sbuyurgan@baskent.edu.tr

2 Araş. Gör., Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, Ankara, ayigityamak@baskent.edu.tr

Makalenin Geliş Tarihi: 5 Mart 2025 / Makalenin Kabul Tarihi: 24 Haziran 2025

Özet

Müzeler her alana ait nesneleri ve yaşanmışlıkları bünyesinde barındıran mekânlardır. Sanat, bilim, teknoloji, doğa, eko sistem vb. farklı alanlar müzelerin de çeşitlenmesini gerektirir. Müzeler, koleksiyonlarına, bağlı oldukları yönetim birimine, hizmet ettikleri bölgeye, hitap ettikleri kitleye, koleksiyonlarını sergiledikleri mekâna ve işlevlerine göre gruplandırılabilir. Hitap ettikleri kitleye göre müzeler içerisinde yer alan uzmanlık müzelerinde bir alana ait nesneler ve o alanın gelişim süreci gözler önüne serilir. Araştırmada birer uzmanlık müzesi olan, İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi (IMOGA) İstanbul/Türkiye, Poster House New York/ABD ve Museum of Typography Girit/Yunanistan müzeleri, müzelerin oluşum süreci, koleksiyonları ve grafik sanatlar alanına katkıları açısından incelenmiştir. Araştırma tarama modelindedir. Araştırma sonucunda grafik tasarım müzelerinin, alanın geçmiş, bugün, gelecek sentezinin yapılmasında, grafik sanatlar alanında öğrenim gören öğrencilerin gelişiminde, grafik tasarımcılarının tasarımlarının bir alanda izleyiciye, tasarımcıya, sanatçıya sunulmasının o alana dair paylaşımda etkililiği görülmüştür. Belirli bir alana ve bakış açısına dair nesneleri bünyesinde barındıran grafik sanatlar müzelerinin koleksiyonlarını alana dair tüm gelişmelerle zenginleştirilmesi ve Türkiye’de ve Dünyada örneklerinin artması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Grafik tasarım müzeleri, uzmanlık müzeleri, grafik tasarım müzelerinin sanat/tasarım alanına katkıları

ABSTRACT

Museums are spaces that encompass objects and experiences from various fields. Art, science, technology, nature, ecosystems, etc., necessitate the diversification of museums. Museums can be categorized based on their collections, the administrative body to which they belong, the region they serve, the audience they cater to, the space in which they display their collections, and their functions. According to the target audience, specialized museums present objects from a particular field and highlight the development process of that field. This study examines three specialized museums: Istanbul Museum of Graphic Arts (IMOGA) in Istanbul/Turkey, Poster House in New York/USA, and Museum of Typography in Crete/Greece, focusing on their formation process, collections, and contributions to the field of graphic arts. The research is a survey model. The results indicate that graphic design museums play a significant role in synthesizing the past, present, and future of the field, enhancing the development of students studying graphic arts, and facilitating the presentation and sharing of graphic designers’ works with audiences, designers, and artists. It is recommended to enrich the collections of graphic arts museums with all developments related to the field and to increase the number of such examples in Turkey and worldwide.

Keywords: Graphic design museums, specialized museums, contributions of graphic design museums to art/design fields

1. GİRİŞ

Sözen ve Tanyeli (1992, s. 169), müzeyi “Sanatsal, kültürel, tarihsel ya da bilimsel eserlerin sürekli sergilenmesi amacıyla inşa edilen veya bu nitelikleri nedeniyle halka açık tutulan yapı” olarak tanımlamaktadır. Zaman içinde müze kavramı farklı açılardan ele alınmış ve farklı bakış açıları ile tanımlanmıştır. Madran’a (1999, s. 6) göre müze; “Toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair malzemeler üzerinde araştırmalar yapan, bunları toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve eğitim, inceleme ile sanatsal zevk doğrultusunda sergileyen, kâr amacı gütmeyen ve sürekliliği olan bir kurumdur.” Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) müzeyi; “Müze, toplumun hizmetinde olan, maddi ve manevi mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen, kâr amacı gütmeyen, kalıcı bir kurumdur. Kamuya açık, erişilebilir ve kapsayıcı olan müzeler, çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik eder. Etik, profesyonel bir şekilde ve toplulukların katılımıyla faaliyet gösterir ve iletişim kurar, eğitim, eğlence, düşünme ve bilgi paylaşımı için çeşitli deneyimler sunarlar” şeklinde tanımlar (URL 1).

“Müze” kelimesi, kökenini Grekçe “Mouseion” teriminden almakta olup, Yunan mitolojisindeki ilham perileri (Musa’lar) için adanmış tapınakları ve Atina’daki onlara ithaf edilen tepeyi ifade etmektedir. Eski çağlarda, tapınaklarda muhafaza edilen ilk koleksiyonlar, tanrılara adanmış objeler ve yazıtlardan oluşmaktaydı. Sanata yönelik ilk müzelerin temelini oluşturan bu mekânlar, Grek mabetlerinin hazine bölümlerinde korunmuştur. M.S. II. yüzyılda yaşamış Yunan yazarı Pausanias, Atina Akropolü’ndeki büyük tören kapısı Propylon’un sol kanadına bitişik bir binada yer alan “Pinakothek” adlı resim galerisinin varlığından söz eder ve bu alanın halka açık olduğunu belirtir (Gerçek, 1999, s. 1-2). İnsanlık tarihi boyunca bireyler, unutulmaya karşı direnç göstererek bilgi ve objeleri gelecek nesillere aktarma çabası içinde olmuşlardır. İnsan, yalnızca sözlü anlatım yoluyla geçmiş hatırlamakla kalmaz; belge, bilgi ve nesneleri toplayarak, saklayarak ve sergileyerek kültürel mirasını koruma yeteneğine sahiptir (Gerçek, 1999, s. 2). Başlangıçta ihtiyaçtan doğan nesneleri bir araya getirme düşüncesi, giderek her alana ait nesnelerin toplanması, korunması ve sergilenmesiyle oluşan müze mekânları, ülkemizde ve tüm dünyada her anlamda insanlık için önemli mekânlar haline gelmiştir. Biriktirilen her alana ait nesneler ve bu nesnelerin sergilendiği farklı mekânlar farklı müze çeşitlerini beraberinde getirmiştir. Müzeler, koleksiyonlarına, bağlı oldukları yönetim birimine, hizmet ettikleri bölgeye, hitap ettikleri kitleye, koleksiyonlarını sergiledikleri mekânlara göre sınıflandırılabilir (Madran, 1999). Aynı zamanda işlevlerine göre de sınıflandırılan müzeler arasında, belirli bir alana yönelik gelişimi ve değişimi inceleyen müzeler “uzmanlık müzeleri” olarak adlandırılmaktadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2022, s. 80). Türkiye’deki bazı uzmanlık müzeleri arasında Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi, İstanbul’daki Karikatür ve Mizah Eserleri Müzesi, Kastamonu’daki Şapka Müzesi ve Dantel Müzesi sayılabilir. Bu müzeler, belirli bir alanın objelerine ve geçmişine odaklanarak ziyaretçilere özgün bir deneyim sunmaktadır. Ayrıca, bu müzeler farklı türler içinde de değerlendirilebilir. Örneğin, Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi koleksiyonuna göre endüstri müzesi, yönetim yapısına göre ise bir üniversite müzesi olarak sınıflandırılabilir. Benzer şekilde, Karikatür ve Mizah Eserleri Müzesi sanat müzesi olmasının yanı sıra, yönetim yapısına göre belediye müzesi kategorisine de girmektedir. Şapka Müzesi ve Dantel Müzesi ise koleksiyonlarına göre etnografya müzesi olarak tanımlanabilirken, bağlı oldukları yönetim birimi sebebiyle devlet müzesi olarak da kabul edilebilir. Dünyada grafik sanatlarına odaklanan uzmanlık müzelerine örnek olarak Almanya’daki Alman Afiş Müzesi, Hollanda’daki Breda Grafik Tasarım Müzesi, İran’daki Tahran Grafik Müzesi ve Polonya’daki Wilanow Poster Müzesi gösterilebilir. Türkiye ve dünyadaki bu uzmanlık müzeleri, belirli bir disiplinin geçmiş, bugün ve geleceğini detaylı bir şekilde ziyaretçilere aktarmaktadır. Bu çerçevede, araştırma kapsamında İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi (IMOGA) - İstanbul/Türkiye, Poster House - New York/ABD ve Museum of Typography - Girit/Yunanistan müzeleri ele alınarak, müzelerin kuruluş süreçleri, koleksiyonları ve grafik sanatlar alanına katkıları açısından incelenmiştir.

2. YÖNTEM

Araştırmada tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır; genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tamamı ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama çalışmalarıdır (Karasar, 1991, s. 79). Araştırma verileri, literatür taraması, müzelerin web sayfaları ve uzman görüşü alınarak toplanmış ve yorumlanmıştır.

2.1. Sınırlılıklar

Araştırma, grafik sanatlar müzeleri içerisinde yer alan İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi (İMOGA) İstanbul/Türkiye, Poster House New York/ABD ve Museum of Typography Girit/Yunanistan müzeleri ve bu müzelerin oluşum süreci, koleksiyonları ve grafik sanatlar alanına katkıları ile sınırlıdır.

3. BULGULAR

3.1. İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi (İMOGA)

3.1.1. İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi'nin Oluşum Süreci

İMOGA'nın kuruluş süreci, sanatçı ve eğitimci kimliğiyle öne çıkan Süleyman Saim Tekcan'ın önce Kadıköy Aralık Sokak'ta, ardından Söğütluçeşme ve Küçük Çamlıca'da hayata geçirdiği Artess Çamlıca Sanat Evi ile şekillenmiştir. Tekcan'ın yıllar içinde oluşturduğu özel atölyelerde üretilen eserler, zamanla dünyadaki sayılı baskı resim müzelerinden biri olan İMOGA'nın temelini atmıştır. Sanatçı, 1974 yılında ilk özel atölyesini Kadıköy Aralık Sokak'ta açarak kişisel sanatsal üretimlerini gerçekleştirebileceği bir alan oluşturmuştur. Bu atölye, dönemin Türkiye'sinde baskı resim konusunda en ileri teknolojik donanımına sahip tek özel atölye olarak dikkat çekmiştir. Tekcan, zaman içinde atölyesini diğer sanatçılarla paylaşma fikrini benimseyerek, burada farklı sanatçıların üretim yapmasına olanak sağlamıştır. Atölyede baskı resim yapan ilk sanatçı Nurullah Berk olmuştur. Onu sırasıyla Gündüz Gölönü, Ferruh Başağa ve Neşet Günal takip etmiştir. Artan ihtiyaçlar doğrultusunda, 1977 yılının Haziran ayında atölye daha geniş bir mekâna taşınarak Kadıköy Söğütluçeşme'de yeni bir yapılanmaya gitmiştir. Bu yeni mekân, baskı olanaklarını genişletirken aynı zamanda sanatçılar için bir buluşma ve etkileşim merkezi olma amacını da taşımıştır. Tekcan, burada üretim yapılan bir ortamın yanı sıra sanat üzerine konuşulup tartışılabileceği bir atmosfer oluşturmayı hedeflemiştir (Görsel 1) (URL 2).

Görsel 1. Nedim Günsür, Sünnet öncesi araba sefası, 1983, Şablon Baskı/Elek Baskı-Serigrafi, 70x50 cm (URL 3)

Sanatçılar için önemli bir merkez hâline gelen atölye, 1970'lerin sonlarına doğru yalnızca bir üretim alanı olmaktan çıkıp, sanat sohbetlerinin düzenlendiği ortak bir buluşma noktası olmuştur. Burada Cihat Burak, Avni Arbaş, Emin Barın, Nedim Günsür, Elif Naci, Zühtü Müridoğlu, Semih Balcıoğlu, Ali Teoman Germaner, Erol Ak-yavaş, Ferruh Başağa, Burhan Uygur, Devrim Erbil, Mehmet Güleriyüz, Özer Kabaş, Eren Eyüboğlu ve Veysel Erüstün gibi Türk sanatının önde gelen isimleri hem üretim yapmış hem de sanatsal sohbetler gerçekleştirmiştir (URL 2).

Tekcan, atölye imkânlarını daha da ileri taşımak amacıyla 1982 yılında Küçük Çamlıca'da IMOGA'nın temellerini atmıştır. Bu girişimin hedefi yalnızca bir atölye oluşturmak değil, uluslararası ölçekte etkili bir sanat merkezi kurmaktır. Tekcan'ın sanatçı dostları da bu projeye büyük destek vermiştir. Yapının tasarımını ressam ve mimar Cihat Burak üstlenmiş ve yapı, çok yönlü bir sanat merkezi olacak şekilde planlanmıştır. 1984 yılında tamamlanan bina, 13 Ekim'de 1000'den fazla kişinin katıldığı bir açılışla Artess Çamlıca Sanat Evi adıyla sanat dünyasına kazandırılmıştır. Bu atölye, gravür, litografi ve serigrafi gibi baskı tekniklerinin tamamını içeren modern donanımlara sahip olmasının yanı sıra, geniş bir baskı arşivi, galeriler, kütüphane ve misafirhane ile uluslararası bir sanat merkezi niteliği kazanmıştır. Atölyede, Türkiye'den ve yurtdışından gelen sanatçılar çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Sanatçılar, baskı resim üretimleri karşılığında herhangi bir ücret ödemez; ürettikleri eserlerden bir kısmını atölyeye bırakarak çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Artess Çamlıca Sanat Evi, Türkiye'de baskı sanatının gelişmesine ve yayılmasına önemli katkılarda bulunmuştur (URL 2).

Süleyman Saim Tekcan'ın Kadıköy Aralık Sokak, Söğütluçeşme ve son olarak Küçük Çamlıca'da kurduğu atölyelerde edindiği 30 yıllık birikim ve deneyim sonucunda, Türkiye'nin ilk özgün baskı resim müzesi olan IMOGA (Istanbul Museum of Graphic Arts/İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi) 2004 yılında hayata geçirilmiştir (Fotoğraf 2). Anadolu Yakası'nda, Çamlıca Tepesi'nin eteklerinde yer alan IMOGA, ana üretim ve sergileme binasının inşasıyla bugünkü formuna kavuşmuştur. 2000 m² kapalı alana sahip olan bina, çeşitli etkinlik ve sanatsal faaliyetler için tasarlanmış altı kattan oluşmaktadır. Giriş ve altındaki iki katla birlikte toplam 1100 m²'lik bir sergileme alanı bulunmaktadır. Burada, IMOGA'nın sürekli koleksiyonunda yer alan eserler dönüşümlü olarak sanatseverlere sunulmaktadır. Binanın birinci katında Süleyman Saim Tekcan Özgün Baskı Atölyesi çalışmalarına devam etmektedir. İkinci katta, heykeltıraş Ali Teoman Germaner'in (1934-2018) kurduğu ve hâlâ aynı işlevi sürdüren heykel atölyesi yer almaktadır. En üst kat ise müzenin kapsamlı sanatsal etkinliklerine ev sahipliği yapacak şekilde çok amaçlı bir salon olarak düzenlenmiştir (URL 2).

Görsel 2. İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi (IMOGA) (URL 4)

3.1.2. İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi'nin Koleksiyonu

IMOGA, koleksiyonunun tamamı baskı resim eserlerden oluşan dünyanın sayılı müzelerinden biridir. Dünyanın birçok büyük ve önemli müzesinin koleksiyonlarında baskı resimler için özel bölümler bulunmakta ve bazı müzelerde bu eserler sürekli sergilenen koleksiyonların bir parçası olarak yer almaktadır. Ancak, koleksiyonu bütünüyle baskı resimlerden oluşan müze sayısı oldukça sınırlıdır. IMOGA, grafik sanatlar alanında geniş koleksiyona sahip ilk grafik sanatlar müzelerinden biri olarak, uzmanlık müzeleri kategorisinde değerlendirilmektedir.

IMOGA'nın koleksiyonunda hemen hemen bütün geleneksel (Düz Baskı, Yüksek Baskı, Çukur Baskı, Şablon Baskı) ve güncel baskı tekniklerine (Fine Art Print) ait eserler yer almaktadır. Ayrıca, Süleyman Saim Tekcan'ın kendi adıyla anılan özel baskı tekniğine ait eserler de koleksiyonun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Tekcan'ın Şablon Baskı ve Yaş Baskı tekniklerini birleştirerek, yağ bazlı boyalarla oluşturduğu bu özel yöntem, "Tekcan Baskı Tekniği" olarak bilinmektedir. Bunun yanı sıra, Stanley William Hayter'in öncülüğünü yaptığı viskozite baskı tekniğinden türetilmiş, çok renkli ve rölyef baskı ilkelerini içeren özgün bir teknikle üretilmiş eserler de IMOGA koleksiyonunda bulunmaktadır. Bu özel gravür tekniği, günümüzde de atölye çalışmaları kapsamında uygulanmaya devam etmektedir. Tüm bu özellikleriyle IMOGA koleksiyonu, geleneksel sanat anlayışını yenilikçi baskı teknikleriyle harmanlayan, eşsiz bir sanat arşivi niteliğindedir. IMOGA koleksiyonunun yaklaşık % 75'i, IMOGA atölyelerinde üretilmiş eserlerden ve IMOGA'nın temelini oluşturan önceki üç atölyede (Kuyubaşı Aralık Sokak'taki ilk atölye, Söğütluçeşme'deki ikinci atölye ve Artess Çamlıca Sanat Evi'ndeki atölye) üretilmiş çalışmalardan meydana gelmektedir. Koleksiyonun % 20-25'i ise sanatçıların ve koleksiyonerlerin bağışlarıyla edinilmiştir. Bağış yoluyla koleksiyona katılan eserlerde Türk ve yabancı sanatçılar eşit oranda yer almaktadır. İstanbul Uluslararası Baskı Bienali sonrasında, müzeye önemli sayıda eser kazandırılmıştır. IMOGA, dünya çapında tanınan bir baskı resim müzesi olduğu için, müzenin kriterlerine uygun bağışlar uluslararası sanat camiasından da kabul edilmektedir. Müze yönetimi, bağış aşamasında eserin teknik yeterliliğini, bağışçının sanat geçmişini ve kariyerini dikkate alarak, eserleri yönetim kurulu değerlendirmesine tabi tutmaktadır. Günümüzde IMOGA koleksiyonunda yaklaşık 10 bin farklı eser bulunmaktadır (Görsel 3, 4) (URL 5).

Görsel 3. Süleyman Saim Tekcan, *İsimsiz*, 1998, *Çukur Baskı/Gravür*, 39x26 cm (URL 6)

Görsel 4. IMOGA sergileme (URL 7)

3.1.3. İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi'nin Grafik Sanatlar Alanına Katkıları

Süleyman Saim Tekcan'ın tutkusu ve çalışma azmiyle temelleri atılan, günümüzde bir grafik sanatlar müzesi olarak hizmet veren IMOGA, sanatçılar, grafik tasarımcılar, okul grupları ve bu alana ilgi duyan herkes için grafik sanatların geçmişine, bugününe ve geleceğine ışık tutmaktadır. Aynı zamanda, müze baskı resim koleksiyonerlerine de ev sahipliği yapmaktadır.

2004 yılında öğrencilere yönelik seminerlerle başlatılan “Okul Ziyaretleri” programı, günümüze kadar kesintisiz olarak sürdürülmektedir. Randevu sistemiyle ziyaret eden okul gruplarına müze gezisi düzenlenmekte, baskı sanatlarının nasıl üretildiği uygulamalı olarak anlatılmakta ve temel düzeyde iki saatlik baskı atölye çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, IMOGA bünyesinde “IMOGA Gravür Okulu”, “Sevimli Dostlarımız Hayvanlar” ve “İstanbul” temalı eğitim projeleri hayata geçirilmiştir (Görsel 5) (URL 8).

Görsel 5. Müzede eğitim projesi (URL 9)

Sanatçılarla imza günleri, çocuklara yönelik sanat projeleri ve IMOGA koleksiyonundan seçilmiş eserlerin yurtdışında sergilenmesi gibi etkinlikler müzenin sanata katkıları arasında yer almaktadır. Ayrıca, sanatseverler için

müze ziyaretleri ve gravür baskı uygulamalarının örnek gösterimleri de düzenlenmektedir. Müzenin kurucusu Süleyman Saim Tekcan, sanat programlarında ve üniversitelerde düzenlediği söyleşiler ve çalıştaylarla sanat, tasarım ve grafik sanatlar konularında topluma önemli katkılar sunmaktadır (Fotoğraf 6) (URL 10).

Görsel 6. Süleyman Saim Tekcan sanat programında konuk (URL 11)

IMOGA, ziyaretçilerine sanat üretim sürecini ve kullanılan teknikleri tanıma, atölye çalışmalarına katılma, sanatçılarla bir araya gelme ve kaynak yayınlardan yararlanma fırsatları sunan, uluslararası standartlara sahip bir müze yapısına sahiptir. Müze bünyesinde, dünya standartlarında bir eser arşiv sistemi bulunmakta olup, tüm koleksiyon dijital ortamda kayıt altına alınmaktadır. Bu sistem, müzenin sanal platformda da erişilebilir olmasını sağlamaktadır. Müzenin ihtiyaç duyduğu diğer alanlar arasında çerçeve atölyesi, fotoğraf stüdyosu, yönetim ofisleri, toplantı odaları ve grafik tasarım ofisi bulunmaktadır. Ayrıca, her katta yer alan stüdyo daireler, atölyede çalışmalarını sürdüren yabancı sanatçıların konaklamasına olanak tanımaktadır. Bu olanaklar, IMOGA'nın uluslararası sanat camiasında kabul gören bir kurum haline gelmesine katkı sağlamaktadır (URL 2).

IMOGA bünyesindeki Baskı Resim Atölyesi, Türk ve yabancı sanatçılara gravür, ipek baskı, linolyum, litografi gibi farklı baskı teknikleriyle eser üretebilecekleri bir ortam sunmaktadır. Sanatçılar, burada kendi üretim süreçlerini yürütürken, atölyenin uluslararası düzeydeki bilgi birikimi ve sanat deneyiminden de faydalanabilmektedirler. Özgün baskı teknikleri, yalnızca bir çoğaltma yöntemi olarak değil, sanatçılara yeni yaratım olanakları sunan özgün bir sanat üretim yöntemi olarak ele alınmaktadır. IMOGA, sunduğu teknik danışmanlık ile atölyede üretilen eserlerin özgünlüğünü, üretim kalitesini ve sanatsal değerini güvence altına almaktadır. Sanatsal etik ve güvenilirlik, hem sanatçılar hem de sanat alıcıları için büyük önem taşımaktadır. IMOGA, sanat üretimi ve satışı süreçlerinde etik kurallara titizlikle bağlı kalarak, sanatçıların ve koleksiyonerlerin haklarını koruma altına almaktadır. (URL 2).

3.2. Poster House New York/ABD

3.2.1. Poster House'un Oluşum Süreci

Müze binası 1901 yılında 10 katlı olarak inşa edilen ve George Routledge & Sons da dahil olmak üzere birçok yayın firmasının yer aldığı New York, Manhattan'da bir binadır. Bina 1920'lerde kırtasiye ve poster siparişleri, 1950'lerde yenilikçi üreticiler, 1980-2016'larda Apple tamir mağazasına ev sahipliği yapar. 2018 yılında, LTL Architects, iki kat üzerine yayılmış yaklaşık 15.000 metrekarelik alanın temel yenilemesini üstlenir. Tasarım, posterlerin sokak için tasarlandığını göz önünde bulundurur ve alanın uzunluğunu kaldırım çağrışımı yapmak için kullanır, endüstriyel malzemeler kullanır. Alanın tarihine gönderme yaparak, tasarım, açık tuğla duvarlar, kemerler ve dökme demir sütunlar gibi birkaç mevcut özelliği içerir. Bu unsurlar, yeni mimariyle bir diyalog yaratır,

eski ve yeni, eğlenceli ve ciddi harmanlar ve posterin hem ticaret hem sanat, kamusal bilgi hem de kültürel eser olarak benzersiz kimliğini oluşturur (URL 12).

Poster House, hem tarihî belgeler hem de çağdaş görsel iletişim yöntemlerini, posterlerin etkisini, kültürünü ve tasarımını sunmayı hedefler. Süreli sergiler, büyüyen kalıcı koleksiyon ve eğitim etkinlikleri aracılığıyla Poster House, posterlerin toplum ve kültür üzerindeki büyük etkisini ve çağdaş kullanıma nasıl adapte edildiklerini inceler. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk poster müzesi olarak Poster House, tasarım, reklam ve kamusal müdahalelerle ilgilenen herkes için bir araştırma alanı sağlar ve genel halk arasında tasarım okuryazarlığını artırmayı amaçlar. Poster House'daki posterler kitle iletişimi ve ikna, sanat ve ticaretin kesişimi ve kamusal alanın kontrolünü ortaya koyar. Poster House, erişilebilir sanat ve tasarım için New York kültürel manzarasında uzun süredir kabul edilen bir boşluğu doldurma amacıyla 2015 yılında kurulur. Birkaç yıllık planlama ve inşaat sürecinin ardından Poster House, kapılarını 20 Haziran 2019'da açar (Görsel 7). Poster House, New York Eyaleti Sanat Konseyi ve Şehir Meclisi ile ortaklaşa New York Şehri Kültürel İşler Departmanı'ndan destek almaktadır (URL 12).

Görsel 7. Poster House (URL 13)

3.2.2. Poster House'un Koleksiyonu

Poster House, alanda tarihi veya estetik açıdan önemli olan, gelecekteki müze programlarını destekleyen ve Poster House Yaşayan Arşivi'nin bir parçası olabilecek posterleri aktif olarak toplar. Poster House Yaşayan Arşivi, dünyanın dört bir yanından çağdaş posterlerin bir koleksiyonudur. İlk koleksiyonerler 1880'lerde geceleri Paris sokaklarında buğday tutkalı uygulayıcılarını takip eder, sanatçılarla ilişkiler kurar ve yeni poster toplama alanındaki satıcıları destekler; Poster House bu koleksiyonerlere saygı duyar ve tasarımcılarla, reklam ajanslarıyla ve şirketlerle iletişime geçerek, yaşayan arşiv oluşturma geleneğine devam eder. Poster House posterleri, ikna etmek, eğlendirmek veya etkilemek amacıyla basılmış, halka açık bir bildirim olarak tanımlar. Her tür bağışı kabul etmez. Sanat eseri, dekoratif bir baskıdan, tablodan veya başka bir sanat formundan türetilmemiş, bu poster için orijinal olarak tasarlanmış olmalıdır. Poster House'un sürekli koleksiyonu, 1800'lerin sonlarından günümüze kadar olan 10.000'den fazla posterini içermektedir ve sürekli olarak genişlemektedir (URL 14).

Poster House'un koleksiyonu içerisinde 20. yüzyıl ortasının göz alıcı yeni kayak merkezlerini veya Air France veya Air India gibi havayollarının vaat ettiği şık ve egzotik uçuşlarını tanıtan çarpıcı el çizimi illüstrasyonlar yer alır. Poster House'un sergileri arasında Art Deco: Avant-Garde'ı Ticarileştirmek sergisi, Baptized By Beefcake: Ghana'nın El Boyaması Film Posterlerinin Altın Çağı, The Sleeping Giant: Posters & The Chinese Economy, ve

You Won't Bleed Me: How Blaxploitation Posters Defined Cool & Delivered Profits yer alır. Poster House'un sergi başlıkları, duvarlarındaki eserler kadar renklidir. Milton Glaser'in "I love NY" imgesi yaygın hale gelmeden çok önce Büyük Elma'yı tasvir eden Wonder City of the World: New York City Travel Posters sergisi, 80 eserden oluşur. "Wonder City", Özgürlük Heykeli'nden Rockefeller Center'a kadar ikonik simge yapılara yüzyıllardır akın eden ziyaretçileri çekmek için tasarlanmış, uzun süredir unutulmuş bir NYC pazarlama etiketidir (sergiye bir Abrams sanat kitabı eşlik eder) (Görsel 8). Film stüdyoları da her zaman eserlerinin açılışını tanıtmak için güçlü görsellere başvurur. The Anatomy of a Movie Poster: The Work of Dawn Baillie sergisi, grafik sanatçısı Dawn Baillie'nin tasarlamak üzere görevlendirildiği üç düzine ünlü filmin posterlerini vurgular (Oseid, 2024) (Görsel 9).

Görsel 8. Milton Glaser / Wonder City of the World: New York City Travel Posters sergisinden (URL 15)

Görsel 9. The Anatomy of a Movie Poster: The Work of Dawn Baillie (URL 16)

3.3.3. Poster House'un Grafik Sanatlar Alanına Katkıları

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk poster müzesi olarak Poster House, tasarım, reklam ve kamusal müdahalelerle ilgilenen herkes için bir araştırma alanı sağlar ve genel halk arasında tasarım okuryazarlığını artırmayı amaçlar (URL 12). Bilinirliğin artmasına katkı sağlamak, hedef kitle için dikkat çekici olmak, farklı mecralarda tanıtım gerçekleştirmek için görsel tasarımın bütüncül yapısı önemlidir (Erşanlı, 2024). Müze de koleksiyonundaki posterlerle amacına yönelik kendini ifade etmeyi ve tasarım okuryazarlığını arttırmayı hedefler.

Poster House programları ırkçılık karşıtı programlar geliştirmeyi hedefler. Sergi inceleme sürecinde daha fazla insanı dâhil ederek birçok bakış açısının ve tarihin dikkate alınmasını sağlamak ister. Poster House programları üzerinde etkisi olan siyahi, yerli ve her renkten insan (BIPOC), eğitimciler, tasarımcılar ve danışmanlardan oluşan bir danışma kurulu oluşturur. Programlama, kürasyon ve tasarım projeleri için kapsayıcı işe alım uygulama-

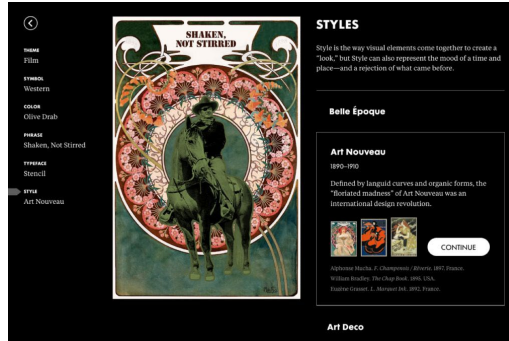
maları yoluyla marjinal toplulukları müzeye katılmaya teşvik eder. Müze ırkçılık karşıtı bir kurum olmanın yanı sıra kapsayıcılık ve erişilebilirliği de öncelikli kılar. Posterler insan hakları mücadelesinde dünya çapında değişim temsilcileri görevi görüp, her geçmişten insana hitap etmeyi amaçlayan demokratik bir ortam sunar. Müze posterlerin tarih ve tasarım hakkında öğrettiği değerleri önemser, propaganda posterlerindeki görseller ve yazılar yönetenlerle ilgili bilgi sahibi olunmasını sağlar. Müze birçok farklı insanla farklı sergi ve etkinliklerde birlikte çalışmayı hedefler. Müzeye Cuma günü ücretsiz girilebilir. Müzede bulunan Erişilebilirlik Koordinatörü, müzenin engelli insanları ve müzeyi ziyaret etmeye ihtiyaç duyan diğer insanların müzeyi daha verimli gezmeleri için destek sağlar (URL 17).

Müzedeki afişler, her yaştan müze ziyaretçileri için eğlenceli ve ulaşılabilir içeriklerdir. Programlı müze ziyaretlerinde, müze turları etkileşimli, sorgulamaya dayalı, tasarım odaklı deneyimlerdir ve müfredat hedeflerine uygun olarak uyarlanır ve her sınıf seviyesine göre kademeli olarak hazırlanır (Görsel 10). Poster House turları ayrıca NYC DOE Görsel Sanatlarda Öğretim ve Öğrenme İçin Mavi Kitap Standartları ve diğer müfredat yönergelelerini destekler (URL 18).

Görsel 10. Müzede Eğitim (URL 19)

Müzede isteyen tüm katılımcıların deneyimleyebileceği poster tasarım süreci Poster Machine ve The Swiss Grid başlıklı iki mikro-site üzerinden gerçekleştirilebilir (Görsel 11) (URL 20).

Görsel 11. Poster Machine (URL 21)

3.3 . Museum of Typography Girit /Yunanistan

3.3.1. Museum of Typography'nin Oluşum Süreci

Yunanistan'ın ilk Tipografi Müzesi, Akdeniz'in kalbindeki Girit adasının Hanya şehrinde yer alır. Müze, "Haniotika nea" gazetesinin kurucusu Yannis Garedakis'in özel girişimi ve eşi Eleni'nin desteğiyle oluşturulur. Garedakis, Avrupa tipografi evrimini işaret eden makineler ve diğer sergileri otuz yılı aşkın bir süredir toplar. 2005 yılında açılan müze, açılışından bu yana sürekli olarak koleksiyonunu zenginleştirir, ilgi alanını genişletir ve

tarihin akışını gerçekten değiştiren Gutenberg'in atölyesinde 15. yüzyılda doğan sanatın her yönünü kapsayan genişletilmiş mekânlar sunar (Görsel 12, 13). Tipografi Müzesi, 2005 yılında "Haniotika nea" gazetesinin basım tesislerine bitişik küçük özel bir koleksiyon olarak faaliyete geçer ve 2015 yılına kadar bu gazeteye aittir. Nisan 2012'de, grafik sanatların evrimi ile ilgili sergilerin yanı sıra tipografinin ve yazının tarihine dair iki özel sergiyi içeren yeni bir alanla genişler. 2015 yılında, baskı tarihini Girit'in yerel tarihine bağlayan nadir yayınların bulunduğu başka bir sergi salonu eklenir ve bugün müze, yaklaşık 1.500 metrekarelik toplam alana yayılan iki büyük kanat, iki sergi salonu, dikkat çeken kütüphanesi, 80 kişilik parlak bir amfi tiyatro, bir müze dükkânı ve bir kafe ile genişler (URL 22).

Görsel 12. Museum of Typography (URL 21)

Görsel 13. Museum of Typography (URL 23)

Müze koleksiyonu Yannis Garedakis ve Michalis Grigorakis'in tipografi sanatıyla ilgili baskı makineleri ve diğer artefaktları toplamalarıyla oluşur. 2012 yılında, tipografi uzmanı Antonis Papantonopoulos ile karşılaşma ve Yazı Tarihi ile Tipografinin Gelişimi ve Grafik Sanatlarına dair iki dikkat çekici sergisinin satın alınması, müzenin boyutunu iki katına çıkararak yeni bir kanat oluşturur ve birçok yeni sergi sağlar. Müzenin koleksiyonu, Yunanistan'ın dört bir yanından insanların önemli sergileri ve uzmanlık teklifleri ile sürekli zenginleşir (URL 24).

3.3.2. Museum of Typography'nin Koleksiyonu

Müzedeki koleksiyon 2 büyük kanatta sergilenir. Tipografi tarihi turu, müzenin ana salonunda başlar; burada 19. yüzyılın başlarına ait iki süslü dökme demir pres bulunur. John Gutenberg'in icat ettiği, tipografinin "babası" olarak bilinen ahşap bir pres de sergilenir; bu aletler Avrupa'da tipografinin doğduğu 15. yüzyıla bir bakış sunar. Almanya, Hollanda ve İsviçre'den satın alınan Victoria ayakla çalışan pressler ve bir Yunan tipografi tarafından bağışlanan press ile birlikte, tipografinin zaman içindeki gelişimini işaret eder. Ayrıca müzede birçok Boston manuel pres bulunur. Gutenberg'in zamanından 20. yüzyılın başlarına kadar, harf harf embosajlı tipografik karakterler kullanarak metni oluşturan dizgi masaları, mekanik dizgi için kullanılan linotype makinesi ile birlikte sergilenir. Salonun çevresinde, haritalar, litograflar, fotoğraflar, posterler, yayınlar, dolma kalem ve mürekkep kalemleri gibi geçmiş yüzyıllardan kalma eşyalar, deneyimi zenginleştirmek için sergi vitrinlerinde bulunur.

B kanadı tamamen endüstriyel bir niteliğe sahiptir, Monotype, 19. yüzyılın büyük düz baskı makineleri, gazetenin zaman zaman yayınlanması için kullanılan makineler ve geleneksel damga yapma ekipmanı sergilenir.

Burada sergilenen Viyana'da 1900 civarında yapılan Hugo Carmine Wien litografi pressi önemli bir alettir; bu, aletler, litografik levhalar ve basımın tipik örnekleri ile birlikte bu tekniğin sunumunu tamamlar. Ayrıca, kitap ciltleme alanına ayrılmış bir alan bulunur; burada gerekli çalışma tezgahı ve tüm makine, araç-gereçler, el yapımı kağıtlar, deriler, kitap ciltleme presi vardır; yine burada, bir kitap ciltçisinin çalışma videosunu izleme fırsatı da sunulur. Xilografi, bakır levha kazıma, litografi, ofset, çinko kazıma ve serigrafi gibi teknikler, özel olarak tasarlanmış vitrinlerde detaylı bir şekilde yer alır; Yunanistan Körler Feneri tarafından bağışlanan Braille yazı yöntemi de sergilenmektedir. Yine müzede kağıt üretimine adanmış bir vitrin de bulunur. Salonun çevresinde, grafik tasarımcı-tipografi uzmanı Antonis Papantonopoulos'un bakış açısından tipografinin evrimi görülebilir ve deneyimlenebilir; ek salon ise, müze tarafından anda incelenen ve araştırılan ilginç ve heterojen sergileri gösterir, bunlar geçmişte grafik tasarımcıların kullandığı ofis ve araçları, kitap dikme makineleri, giyotin bıçakları, altın baskı makineleri, ambalaj/kutu kesme makinelerini kapsar (Görsel 14) (URL 25).

Görsel 14. Müzede sergileme (URL 23)

İkinci katta, sanatçı-tipografi uzmanı Antonis Papantonopoulos, görsel ve bilgilendirici içeriği 40 panoda sunarak, mağara resimlerinden bilgisayarlara kadar iletişim çabasının evrimini gösterir (Görsel 15) (URL 26).

Görsel 15. Müzede sergileme (URL 27)

Fotoğrafçılığa adanmış bir salon, “Chaniotika Nea” gazetesinin arşivinden gelen büyük sayıda bağışlanmış fotoğraf makinesi, nadir ekipmanlar, fotoğrafçılık aksesuarları ve 19. yüzyılın sonlarından kalma fotoğraflar da dahil olmak üzere görsel malzemelerle donatılır. Aynı mekânda, 1848 raporunda bahsedilen “L’ Illustration” gazetesinde basılacak ilk fotoğraf örneği için gravüre dönüştürülen bir fotoğraf içeren bir cilt de bulunur. Ayrıca, Chania’daki eski bir fotoğraf stüdyosu olan “Foto-minos” tarafından bağışlanan bir başka ilginç eser de mevcuttur; bu, 20. yüzyıl ortalarında Chania’da yaşayanların cam negatif film üzerindeki portrelerini içerir (URL 28). Müzede korunmuş ve incelenmiş eski ve nadir Yunan ve yabancı kitaplarından bir seçki de vardır; kitaplar

içerikleri ve teknik estetik yönleri açısından incelenmiştir: 18. yüzyıl Farsça el yazması şiir koleksiyonu, 1800 öncesine tarihlenen Kuran, uluslararası ve Girit yayınları ve tarihi olayları kapsayan gazeteler, pullar vb. Ayrıca, Rus Filhelen Petrov tarafından 1887 tarihli iki cilt-atlas da sergilenmektedir: “Büyük Girit Adası Atlası” ve “Yunan Bağımsızlık Savaşı Atlası (1821-1828)”. Fransa’nın Lyon şehrinde basılan 16. yüzyıldan kalma Gregory IX’in “Fermanları”, eski matbaacı ve Hollandalı işbirlikçi Cornelius Schenk tarafından bağışlanmış ve sergilenmektedir. Ayrıca, Shakespeare’in “Othello” ve “Measure for Measure” oyunları için ilham kaynağı olduğuna inanılan Giovanni Battista Giralda’nın 17. yüzyıl yayını da sergilenmektedir; bu eser, Hanya Antik Eserler müzeye Epitopu tarafından bağışlanmıştır (URL 29). Yine müzede sanatçı Yannis Markantonakis’in önerisi ve girişimi üzerine oluşturulan 29 sanat kitabı bulunur (URL 30). Müzenin kütüphanesinde saklanan ve seçici olarak sergilenen nadir Yunan ve yabancı yayınlar, gazeteler, haritalar, el yazması tarihi mektuplar, fotoğraflar, pullar, banknotlar sadece müzenin kütüphanesinde tutulan hazinelerden bazılarıdır. Aynı alan içinde, eski daktilolar ve mimeograf makineleri koleksiyonu da sergilenir (URL 31).

3.3.3. Museum of Typography’nin Grafik Sanatlar Alanına Katkıları

Müze, Avrupa Baskı Müzeleri Birliği (AEPM), Uluslararası Baskı Müzeleri Birliği (IAPM) ve Avrupa Endüstri Mirası Rotası (ERIH) gibi kuruluşların üyesidir; Avrupa Konseyi Kültürel Rotasıdır. 2016 yılında, Avrupa Konseyi himayesinde, Avrupa Müze Forumu (EMF) tarafından Avrupa Yılın Müzesi Ödülü 2016 (EMYA 2016) için aday gösterilir. Tipografi Müzesi, ziyaretçilere Orta Çağlardan günümüze kadar olan tipografi yolculuğunu sunan modern ve benzersiz bir müzedir. İnteraktif tur sayesinde, ziyaretçiler 19. yüzyıl baskı makinelerinde baskı yapma fırsatı bulur. Ayrıca, müze yıl boyunca konferanslar, kitap tanıtımları, tiyatro oyunları, müzik etkinlikleri gibi kültürel etkinlikler düzenler ve ev sahipliği yapar; ayrıca yıllık uluslararası bir tipografi poster yarışması düzenler. Kazanan posterler, bir yıl boyunca müzenin amfi tiyatrosunda poster sergisinde sergilenir (URL 22). Müzenin ana hedeflerinden biri, tüm düzeylerden öğrenciler için eğitim ziyaretlerini düzenlemek, böylece onların tipografi hakkında ilgi, bilgi ve kişisel görüş kazanmalarını sağlamaktır (Fotoğraf 16) (URL 32).

Görsel 16. Müzede eğitim (URL 23)

4. Sonuç ve Öneriler

Müzeler koleksiyonlarında sergiledikleri nesnelerle ve alana yönelik yaşanmışlıklarla öğrenmede önemli rol oynar. Araştırma kapsamında ele alınan ve uzmanlık müzeleri olarak değerlendirilen, İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi (IMOGA), Poster House ve Museum of Typography müzeleri, müzelerin sergilediği eserler ve sundukları alana yönelik gelişmelerle, dün, bugün, gelecek sentezi açılarından özellikle grafik sanatlar alanındaki tasarımcılara, öğrencilere, bu alanda eser biriktiren koleksiyonerlere, grafik sanatlar alanına ilgi duyan herkese heyecan verici bir

ortam sunar. İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi, sanatçı, grafik tasarımcı, okul grupları, tüm ziyaretçilerine grafik sanatlar alanının dünü, bugünü ve yarınına yönelik bilgiler sunar, sanatçılar müzede çalışma yapma imkanı bulur, yine müze baskı resim koleksiyonlarına de ev sahipliği yapar. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk poster müzesi olan Poster House, tasarım, reklam ve kamusal müdahalelerle ilgilenen herkes için bir araştırma alanı sağlar ve tasarım okuryazarlığının artmasında önemli rol oynar. Müzede yer alan farklı olay ve yaşanmışlıklara yönelik farklı tekniklerle ortaya koyulan posterler alandaki tüm değişim ve gelişmelere ev sahipliği yapar. Tipografi Müzesi de, ziyaretçilerine Orta Çağ'dan günümüze kadar olan tipografi yolculuğunu sunar; müzede interaktif tur ile, ziyaretçiler 19. yüzyıl baskı makinelerinde baskı yapma fırsatı da bulur. Yazıya, kitaba, kaleme dair birçok nesne ve gelişim bir arada, grafik tasarımcılarına, tüm izleyiciye sunulur. Her üç müzede de yıl boyunca farklı sanat etkinlikleri, konferanslar düzenlenir; müzeler okul grupları ve grafik tasarımcılarına sanatsal uygulamalar, kitap tanıtımları, tiyatro oyunları, müzik etkinlikleri gibi kültürel etkinliklerde ev sahipliği yapar.

Grafik Sanatlar alanına ait nesneleri bünyesinde barındıran grafik sanatlar müzelerinin koleksiyonlarını alana dair tüm gelişmelerle zenginleştirilmesi, baskı resim alanındaki yöntemleri, posterlerin ve yazının bugün geldiği noktadaki tüm değişim ve gelişimleri takip ederek koleksiyonlarını eksiksiz kılmaları; koleksiyonlarını ve alana yönelik yaşanmışlıkları heyecan verici sergilemelerle, kendilerini, sürekli güncelleyerek izleyici karşısına çıkmaları ve Türkiye'de ve Dünyada grafik sanatlar müzesi örneklerinin artması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2022). Sanat eğitimi ve öğretimi. Eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve tekniklerle (8. Baskı). Ankara: PEGEM Akademi.
- Erişanlı, B. (2024). Müzelerde görsel iletişim tasarımı öğeleri: Bakü Modern Sanat Müzesi (Bakü Müasir İncisinit Muzeyi) üzerine bir değerlendirme. ARTS: Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi (12), 9-40.
- Gerçek, F. (1999). Türk müzeciliği. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Karasar, N. (1991). Bilimsel araştırma yöntemi (4. Basım). Ankara: Sanem Matbaacılık.
- Madran, B. (1999). "Müze türleri". Yeniden müzeciliği düşünmek. Der: Tomur Atagök. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.
- Oseid, J. (2024). Poster House: Manhattan's New Blockbuster Of A Museum. <https://www.forbes.com/sites/johnoseid/2024/03/26/poster-house-manhattans-new-blockbuster-of-a-museum/>
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1992). Sanat kavram ve terimleri sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

İnternet Kaynakları

- URL 1 <https://icom-museum.translate.goog/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>. Erişim tarihi: 25.07.2024.
- URL 2 <https://www.imoga.org/tr/about-us/about-imoga>. Erişim tarihi: 01.08.2024.
- URL 3 https://www.imoga.org/media/pages/collection/artists/nedim-gunsur/works/sunnet-oncesi-araba-sefasi/df35908b02-1622290438/nedim_gunsur_0962.jpeg. Erişim tarihi: 01.08.2024.
- URL 4 <https://www.imoga.org/media/pages/about-us/about-imoga/013340b04a-1609588679/basliksiz-1-1500x.jpg>. Erişim tarihi: 25.07.2024.
- URL 5 <https://www.imoga.org/tr/collection/about-collection>. Erişim tarihi: 01.08.2024.
- URL 6 https://www.imoga.org/media/pages/collection/artists/suleyman-saim-tekcan/works/isimsiz-78/157c36b-3be-1624354275/suleyman_saim_tekcan_1480.jpeg. Erişim tarihi: 25.07.2024.
- URL 7 <https://www.imoga.org/media/pages/about-us/about-imoga/8321b16fd9-1609591274/hak-imoga20210102-2-1500x.jpg> Erişim tarihi: 25.07.2024.
- URL 8 <https://www.imoga.org/tr/education-and-events/child-education> Erişim tarihi: 02.08.2024.

- URL 9 <https://www.imoga.org/media/pages/education-and-events/child-education/a280aef989-1608749548/ce-gtm271020041.jpg>. Erişim tarihi: 25.07.2024.
- URL 10 <https://www.imoga.org/tr/education-and-events/events>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 11 <https://www.imoga.org/media/pages/education-and-events/events/emrah-yucel-ile-soylesi/0dfc69d-b91-1677665842/1-700x700.jpg>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 12 <https://posterhouse.org/about/>. Erişim tarihi: 07.08.2024.
- URL 13 <https://posterhouse.org/wp-content/uploads/2022/02/Building1-1200x800@2x-1.png>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 14 <https://posterhouse.org/collections/>. Erişim tarihi: 07.08.2024.
- URL 15 https://posterhouse.org/wp-content/uploads/2023/05/NYC_044-aspect-ratio-16-10.jpg. Erişim tarihi: 07.08.2024.
- URL 16 https://posterhouse.org/wp-content/uploads/2023/07/DB_041-aspect-ratio-16-10.jpg. Erişim tarihi: 07.08.2024.
- URL 17 <https://posterhouse.org/values-commitment/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 18 <https://posterhouse.org/k-12-school-programs/>. Erişim tarihi: 09.08.2024.
- URL 19 <https://posterhouse.org/wp-content/uploads/2023/06/hero-learn-kids-scaled.jpg>. Erişim tarihi: 07.08.2024.
- URL 20 <https://posterhouse.org/interactives/>. Erişim tarihi: 09.08.2024.
- URL 21 <https://posterhouse.org/wp-content/uploads/2022/08/Poster-Machine-1440-1024x683.jpg>. Erişim tarihi: 09.08.2024.
- URL 22 <https://www.typography-museum.gr/en/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 23 <https://www.typography-museum.gr/wp-content/uploads/2023/06/siloges02.webp>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 24 <https://www.typography-museum.gr/en/history/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 25 <https://www.typography-museum.gr/en/typografia/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 26 <https://www.typography-museum.gr/en/istoria-tis-grafis/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 27 https://www.typography-museum.gr/wp-content/uploads/2023/09/ISTORIA_TIS_GRAFIS_KATO_8022.webp. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 28 <https://www.typography-museum.gr/en/fotografia/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 29 <https://www.typography-museum.gr/en/spanies-ekdoseis/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 30 <https://www.typography-museum.gr/en/eikastika/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 31 <https://www.typography-museum.gr/en/vivliothiki/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.
- URL 32 <https://www.typography-museum.gr/en/education/>. Erişim tarihi: 02.08.2024.